

BACCALAURÉATS GÉNÉRAL ET TECHNOLOGIQUE

SESSION 2018

TAHITIEN

TOUTES SÉRIES

SÉRIE : L (LV2 / LVA)

Durée de l'épreuve : 3 heures

Coefficient LV2 : 4

Coefficient LVA : 4

SÉRIES : ES, S

Durée de l'épreuve : 2 heures

Coefficient : 2

SÉRIES : STMG, ST2S, STD2A, STI2D, STL, STHR

Durée de l'épreuve : 2 heures

Coefficient : 2

L'usage du dictionnaire et tout autre document n'est pas autorisé.

Barème appliqué pour la correction.

Compréhension	10 points
Expression	10 points

Dès que le sujet vous est remis, assurez-vous qu'il est complet.

Ce sujet comporte 7 pages numérotées de 1/7 à 7/7.

Attention le support 3 (PAPA3) ne concerne que la série L-LVA

PAPA 1

Te pahī o Rata

E peu mātauhia e Rata i te haere i ni'a i te hō'ē mato¹, mai reira o ia e nānā² ai i te tahi motu i te pae ra'i. E onono³ iti rahi tō na ia haere i reira, inaha, e 'ite o ia i te auauahi ia mārevareva⁴ iho, i te mau manu ia rere i ni'a i tāua motu ra. E aha ra te huru o te mau i'a rau e 'au haere ra i roto i te tai ? Nā te mata'i farara i pūhia mai i te no'ano'a o te mau tiare
5 no tāua motu ra. Rahi atu ā ia tō na onono ia tae i ni'a i teie fenua 'iteā-'ore-hia e ana. Aita i roa'a fa'ahou ia na i te fa'a'oroma'i ! E te hō'ē mahana, fa'aoti a'e ra e fano⁵ i reira 'opua atu ra e hāmani i te hō'ē pahī nō na. Mau a'e ra i tā na to'i e reva atu ra, nā te hiti 'ānavai o ia i te mā'imi i te tumu rā'au e tano no te tarai i tō na pahī. A 'imi noa ai o ia i te hō'ē vāhi papa'u nā piha'i iho i te urefara⁶ e totoro noa mai ra, no te haere i te tahi pae
10 'ānavai, fa'aro'o iho ra i te 'aue, e, 'ite atu ra i te hō'ē 'ōtu'u⁷ e taputō ra e te tahi puhi. Ani atu ra o Rata i te 'ānavai :

- E aha te tumu o teie pe'ape'a ?

Pāhono mai ra :

- Ua haere te 'ōtu'u e tāi'a. I te ho'ira'a mai e tā na 'ina'i, 'amu iho ra e fa'aru'e atu ra te ivi
15 roto i te miti. Vi'ivii'i roa a'e ra tō te puhi nohora'a, o ia e fa'aea ra i roto i te pu'a⁸, i raro i te moana.

A pa'ia ra, rere mai ra te 'ōtu'u i ni'a i te a'a fara e tā'oto'oto ai. No tō na riri, ua tāpapa roa mai te puhi ia na i 'ō nei, e taputō atu ra. O te tumu ia o teie pe'ape'a ! A piri ai o ia i te vāhi pāpa'u⁹ no te haere atu i te tahi pae 'ānavai, ua fa'aro'o o Rata i te 'ōtu'u i te pi'ira'a
20 mai :

- Rata ! A rave i tā 'oe to'i¹⁰ e a tāpe'a i teie 'arora'a !

Tuō ato'a mai ra te puhi :

- E Rata ! Eiaha 'oe e fa'aō mai i roto i taua 'arora'a !

Aore ra Rata i tāu'a atu ia rāua e ua haere ā

25 Pi'i-fa'ahou mai ra te 'ōtu'u :

- E Rata e ! Ia pohe au, e 'ore tō pahī e oti !

Ua ta'ahi noa Rata mā te tāu'a 'ore i teie mau parau, ia tae o ia i tā na vāhī 'ohipara'a, te ti'a noa mai ra te tumu vavai¹¹ ia au i tā na i 'ite, hou tō na tāpūra'a i teie ; ua ruperupe maita'i e tō na mau 'ama'a tā'ato'a. Ia pe'epe'e tō na maere, fa'aoti iho ra e 'imi i te tahi
30 tumu rā'au 'ē atu.

Aore i maoro 'ite atu ra o ia i te hō'ē tumu moto'i rahi atu ā i te tumu vavai ra. Ua tāpū, ua topetope 'e ua ha'amata i te pao. I te pō, ua vaiiho i tā na 'ohipa, e ho'i iho ra i te fare. I te po'ipo'i, haere fa'ahou atu ra Rata i te vāhī pāpa'u ra ; te 'aro noa ra ā te 'otu'u e te puhi.

Aore re'a e puai toe tō te manu, ua rohirohi roa ; e hi'o tūtonu¹² mai ra ia Rata mā te parau
35 'ore. Ua nā ni'a iho ra i te purumu e tae roa i te vāhi i vaiiho ai o ia i te tumu rā'au tā na i
pao ra. Mai te tumu rā'au matamua ra, te ti'a noa ra te tumu moto'i tā na i tāpū na e tō na
mau 'āma'a rupurupe maita'i ! 'Āue ia i te maere e !

Te Pū CTRDP, *Te 'ā'ai mā'ohi*, 1994, 'api 45-49.

1. 'ōfa'i iti rahi	7. i'oa o te tahi manu tai
2. 'āfa'i i te mata i ni'a	8. to'a
3. mārōrō	9. e'ere i te mea hōhonu
4. fāura	10. 'ōpahi, mauha'a nō te tāpū
5. teretere nā ni'a i te pahī, nā te ara	11. huru tumu rā'au
6. a'a o te fara e vai nei i rāpae	12. hi'o tāmāu

Fa'aaarara'a : 'ua fa'aturahia te pāpa'ira'a a te ta'ata pāpa'i.

I te tau a u'iu'i¹ ai, o te 'ōmuara'a ia o te 'ā'ai o Rata. 'Ua reva atu rā tō na metua tane o Vahi-e-Roa e tō na tu'āne o 'lore-roa ma te 'ape'e ato'a hia e te nu'u hiva, e 'imi i te ari'i rā ia Tumu-nui, tō na ato'a pahī o Matie-Poto e te mau hiva i horomi'i hia e Pahua-nui-api-taa-i-te-ra'i. 'Oia mau, e vahi hāhano te moana tārere, 'ua 'ī i te tuputupuā² mai ā Pahua-nui-api-
5 taa-i-te-ra'i e o Matutu-tao-tao. Mai ā Tumu-nui, o tō rāua ato'a ia mate³.
Tāhinuhia⁴ iho rā o Rata 'ei ari'i, a mau noa ai te fa'aterera'a i tō na metua vahine rā. Ua rau te mau terera'a tāho'o o tei 'opuahia e te huitoa, e mate, o tō na ia hope'ara'a. Fa'aoti a'e rā te metua vahine o Rata ē, ia fa'aea teie mau terera'a. Inaha ho'i te iti noa atu rā te mau toa o te va'amata'eina'a. A riro ho'i i te mau. Ha'amaita'i atu rā i te hotu rau o te fenua,
10 ia tū te mā'a, ia 'auhune te fenua e tō na ato'a he'euri⁵. A tū ato'a te tama, ia rau. Ia pāutuutu ē ia viruviru⁶. E tama hiva, e 'ārere moana. Ua pa'ari o Rata i teie nei e 'ōpua iho rā 'oia e tere e 'aro ia Pahua-nui-api-taa-i-te-ra'i.
Tupu iho rā te heiva tāhinura'a nō Rata, e rāve'a ato'a te reira no te tīti'ara'a i te nu'u hiva e 'āpe'e ia na i roto i te tere o tā na e 'opua rā. Inaha, ua hara ho'i o Rata i te rahi o tō na
15 hia'ai⁷ e ia heiva ato'a 'oia e teie mau hiva. Aita 'oia i fāito i tō na puai, a mate ai te tahi nau hiva. Ua 'oto te fenua e tō na ato'a metua vahine, 'opua iho rā i te reva mā te vaiho mai ia Rata.
Ua 'opua Rata e tarai i te va'a nō nā. Ua haere atu rā e tā na to'i mā te 'āpe'e ato'ahia e tō na mau ta'ata, e tāpū i te rā'au 'ei va'a nō nā. Noa atu te mau fifi i fārereihia, ua oti te va'a,
20 a tere atu ai e 'imi i tō na nā metua o tei mo'e. O Va'a-'ura te i'oa o tō na va'a. Ua reva atu rā e tō na mau hiva, e taparahi atu rā ia Pahua-nui-api-taa-i-te-ra'i. A rave mai ai i tō na metua vahine e te mau tāvini o tei mōmi⁸ 'āpīhia e te pahua rā. I te ara o tō na ho'ira'a, ua ha'amau roa i te mau tuputupuā o te moana. Tīpae⁹ atu rā i Hiti-Marama, te fenua haurīri'a¹⁰ o te ari'i rā o Puna.
25 'Opua a'e rā o Puna i te ha'amate ia Rata, aita rā ho'i i tū. Māoti te mau tāura o Rata, aore 'oia i hi'a i te 'opuara'a 'ino ā Puna. Mate iho rā o Puna i te 'ōmore a Rata. A ho'i mai ai mai te tere roa rā, ua pā¹¹ atu rā i te 'ūputa o te nohora'a o te mau tuputupuā o Puna.
E toa tuiro'o mau i tō na ho'ira'a mai i te fenua 'āi'a e tō na metua vahine e te ari'i vahine rā ia Tu-Maofe, 'oia te tamahine a Puna. Ua noho 'oia ia Tu-Maofe. Ora fa'ahou a'e rā te
30 fenua i te ahi 'ura o te hau.

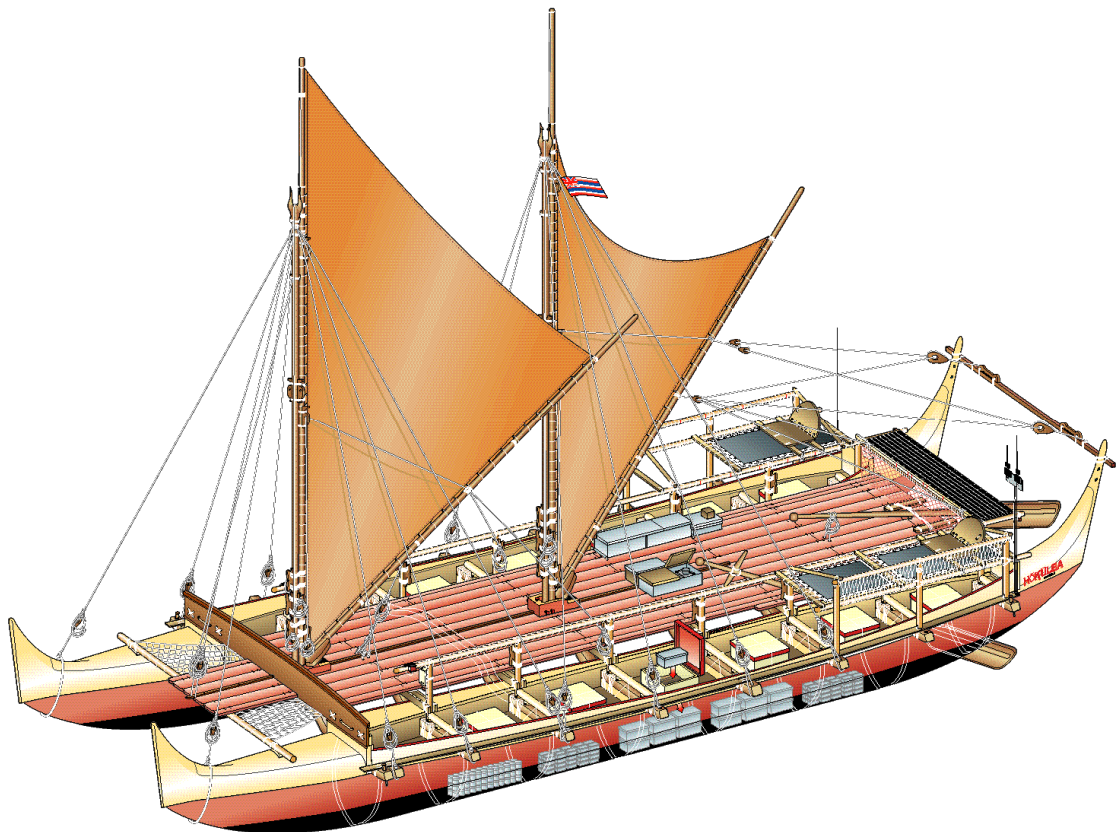
Teuira HENRY, *Tahiti aux temps anciens.*

1. 'ārepurepu te fenua
2. 'ānimara 'ino 'e te ri'ari'a
3. pohe
4. ha'amo'ahia
5. ruperupe, tupu maita'i
6. nehenehe maita'i

7. hina'aro pūai
8. hōromi'i
9. tāpae
10. fa'atupu i te ri'ari'a
11. 'ōpani

Fa'aarara'a : 'ua fa'aturahia te pāpa'ira'a a te ta'ata pāpa'i.

PAPA 3

« The Building of the Hokule'a », 1973-75

Hawaiian Voyaging Traditions - Polynesian Voyaging Society

I. COMPREHENSION DE L'ECRIT /10

- Les candidats des séries L (LV2 - LVA) traiteront toutes les questions.
- Les candidats des séries ES / S / STMG / ST2S / STD2A / STI2D / STL ne traiteront pas la question 7 du support 1 (PAPA 1) et la question 6 du support 2 (PAPA 2).

PAPA 1

1. 'O vai te ta'ata e fa'ahitihia ra i roto i teie parau pāpā'i ?
2. E aha te peu e mātauhia e ana ?
3. E aha te mau tumu i onoono ai 'oia e haere i tāua vāhi ra ? 'A hōro'a mai e maha a'e hi'ora'a.
4. Nō te fano i taua vāhi ra, e aha tāna i 'ōpua ? E aha 'ia te mau ha'a i ravehia e ana ?
5. 'O vai terā e taputō ra ? Nō te aha ?
6. Tē 'āparau nei 'o Rata i te nātura 'e te mau 'ānimara. E aha 'ia te aura'a ?
7. E aha te aura'a o teie fa'aarara'a a te 'ōtu'u : « *la pohe au, e 'ore tō pahī e oti !* » (rēni 26) ?
8. 'Ua fa'aro'o ānei 'o Rata i teie fa'aarara'a ? 'A ha'apāpū mai i tā 'oe pāhonora'a.
9. E aha te tumu rā'au o tāna i mā'iti ? 'A fa'ata'a mai i te mau 'ohipa o tāna i rave atu.
10. E aha te 'ohipa maere i tupu i te hope'a ?

PAPA 2

1. 'O vai tei tere e 'imi i te ari'i 'o Tumu-nui ? E aha te 'ohipa i tupu ?
2. Nō te aha e parauhia ai ē e vāhi hāhano te moana tārere ?
3. 'Ua tāhinuhia 'o Rata 'ei ari'i. E aha te fa'aotira'a a tōna metua vahine ?
4. Nō te aha tōna metua vahine i rave ai i teie fa'aotira'a ?
5. Nō te aha nā tōna metua vahine i rave i teie fa'aotira'a ?
6. 'A ha'apāpū mai i te aura'a o teie 'īrava : « *Ha'amaita'i atu rā i te hotu rau o te fenua...* » (rēni 9).
7. E aha te 'ōpuara'a a Rata i tōna pa'arira'a ?
8. E aha te heiva tāhinura'a ? E aha te fifi i tupu mai ?
9. 'Ua manuia ānei te 'ōpuara'a a Rata ?
10. 'Ua 'aro 'o Rata ia Puna 'e 'ua manuia mai. E aha 'ia te mau 'ohipa i tupu i muri iho ?

PAPA 3

- Uniquement pour les candidats de la série **L-LVA**.

1. E aha te huru o teie papa ?
2. E aha te aura'a o te upo'o parau ?
3. E aha te i'oa o teie huru va'a ? 'A hōro'a mai e toru a'e tuha'a o te va'a.
4. 'O vai 'o Hokule'a ?

II. EXPRESSION ECRITE /10

POUR TOUS LES CANDIDATS

Afin de respecter l'anonymat de votre copie, vous ne devez pas signer votre composition, citer votre nom, celui d'un camarade ou celui de votre établissement.

- Les candidats de la série L-LVA traiteront les trois sujets.
- Les candidats de la série L-LV2 / ES / S / STMG / ST2S / STL / STD2A / STI2D traiteront les sujets 1 et 3.

1. I roto i te papa 1, 'aita te 'ā'ai i hope. Ma te tāpe'a mai i te huru ta'a 'ē o Rata 'e te mau 'ānimara, 'a fa'ati'a hope mai i teie 'ā'ai.
  - 'A 'ōmua mai i te 'īrava « 'Āue ia i te maere e ! ».
  - 'A fa'aō mai e piti a'e 'āparaura'a i roto i tā 'oe fa'ati'ara'a.
  - 'A pāpa'i mai e 10 a'e rēni.
2. Te va'a 'ei rāve'a fanora'a 'e tautai. E aha tō 'oe mana'o ?
  - 'A ha'apāpū mai ma te hōro'a mai i te tahi mau hi'ora'a.
  - 'A pāpa'i mai e 10 a'e rēni.
3. I roto i te papa 2, 'ua 'ite mai 'oe i te parau o te metua vahine. 'A tatara mai i te faufa'a o tōna ti'ara'a i roto i te orara'a o te hō'ē 'aito.
  - 'A patu mai i tā 'oe tātarara'a ma te hōro'a mai i te tahi mau hi'ora'a.
  - 'A pāpa'i mai e 10 a'e rēni.